

Presentació

El sistema universitari del nostre país està immers en una transformació profunda que afecta la carrera docent, la configuració de l'arquitectura dels títols universitaris i els currículums, especialment en relació amb una ampliació de la visió metodològica i d'avaluació. A partir de la declaració de Bolonya, les universitats del continent han seguit amb ritmes diferents un procés que pretén incrementar la mobilitat, la transferència i el reconeixement acadèmic en l'espai europeu d'educació superior (EEES).

En aquest context ens ha semblat oportú dedicar un número de la revista a recollir elements i perspectives d'aquest procés. Probablement els canvis que s'estan desenvolupant en aquests moments són més profunds que els que es van produir el 1992 quan moltes universitats de l'Estat van renovar els seus plans d'estudis i es van dissenyar les aleshores noves llicenciatures de quatre anys i les diplomatures de tres anys. El canvi és ara, segons la nostra opinió, molt més profund i té un abast superior si tenim en compte les raons que presentem tot seguit:

- En primer lloc, respon a un procés que s'està produint a tot Europa i que afecta la totalitat del sistema universitari espanyol tant per a la formació de grau com per a la de postgrau.
- En segon lloc, les universitats tenen molta més autonomia per dissenyar els nous graus: a partir del Reial Decret, publicat el desembre de 2007, en què s'estableix un conjunt de directrius genèriques, cada universitat té llibertat per dissenyar títols singulars i per poder assignar la docència segons criteris propis que no estan marcats.
- En tercer lloc, en el cas dels títols d'Educació cal remarcar dues novetats més. La primera és que les set diplomatures de tres anys de magisteri actualment existents passen a ser dos graus de quatre anys i tenen, per al conjunt de l'Estat, directrius específiques (publicades també el desembre del 2007) que concreten més el grau i les competències i els objectius que pretenen assolir. La segona és que Psicopedagogia podrà ser un màster oficial i Pedagogia i Educació Social passen a ser dos graus de quatre anys sense directrius específiques.

— En quart lloc, els nous títols hauran de seguir un procés de verificació ex ante que permetrà crear el registre de títols oficials, pas imprescindible per poder programar l'oferta de titulacions oficials a cada universitat, però també hauran de seguir un procés ex post en què es comprovarà, al cap d'un període d'haver-se implantat, si la qualitat expressada en els seus dissenys respectivament s'ha aconseguit o no. Les agències catalana (AQU: Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari Català) i espanyola (ANECA: Agencia Española de Acreditación de la Calidad y Evaluación) tenen en aquest marc un paper nuclear en un context internacional d'assegurament de la qualitat (ENQA: European Network of Quality Agencies).

Aquest conjunt de canvis es produeix en un marc de transformació de la carrera docent universitària en la nova legislació universitària i en la nova configuració de l'Administració de l'Estat i de Catalunya en matèria d'universitats.

Els canvis són, doncs, de caràcter estructural i afecten el conjunt del sistema. És per això que semblava oportú dedicar un monogràfic a tractar alguns d'aquests aspectes des de diferents punts de vista.

En aquest context s'ha elaborat aquest monogràfic, en el qual es recullen aportacions diverses tant en el contingut com en la perspectiva que s'adopta. El procés de convergència suposa treballar de manera més coordinada a partir d'un enfocament basat en les competències, en el qual el treball de l'estudiant passa a ser el nucli articulador de tota l'acció formativa. La transformació, però, exigeix crear també, com s'ha esmentat, elements d'assegurament de la qualitat, que esdevé una altra qüestió clau. El monogràfic té en compte ambdós elements: la transformació i la qualitat.

Josep Grifoll (AQU-Catalunya) fa una aproximació a l'acreditació i a la garantia externa de la qualitat de la universitat en el procés de convergència cap a l'EEES i situa el lector en una perspectiva internacional. En relació amb la perspectiva internacional, l'equip del professor Masjuan (UAB) contextualitza el procés en una universitat en el marc estatal i internacional. El professor Aurelio Villa (Universitat de Deusto) desenvolupa un dels marcs referencials clau en aquest procés —l'aprenentatge basat en les competències— però amb un gir cap al desenvolupament de la dimensió social, que és un aspecte més innovador i poc desenvolupat. A partir d'aquestes visions àmplies es recullen articles que van concretant altres aspectes. Així, l'article de la professora Cristina Laborda i del professor Màrius Martínez (UAB) considera els mecanismes d'assegurament de la qualitat en la titulació de Pedagogia, que ha assajat durant cinc anys elements de coordinació, metodològics i avaluatius del nou marc derivat del procés de Bolonya. La professora Lurdes Martínez (UAB) presenta el procés de transformació d'una assignatura segons els plantejaments de Bolonya. Finalment, buscant eines concretes hem seleccionat el treball de la professora María Elena Mellado (Universitat Catòlica de Temuco, Xile), que aporta el desenvolupament de la carpeta digital com a recurs clau en l'avaluació de competències.

Totes les persones que signen les diferents aportacions estan altament implicades en aquests processos i permeten apropar-se a l'EEES a partir de diferents institucions. Confiam que aquest ventall d'aportacions oferirà al lector una visió completa i rica del que suposa l'aproximació a l'espai europeu d'educació superior a partir de les aportacions des del camp de les ciències de l'educació.

Màrius Martínez
Cristina Laborda

Presentación

El sistema universitario de nuestro país está inmerso en una transformación profunda que afecta a la carrera docente, la configuración de la arquitectura de los títulos universitarios y los currículos, especialmente en relación con una ampliación de la visión metodológica y de evaluación. A partir de la declaración de Bolonia, las universidades del continente han seguido con ritmos diferentes un proceso que pretende incrementar la movilidad, la transferencia y el reconocimiento académico en el espacio europeo de educación superior (EEES).

En este contexto nos ha parecido oportuno dedicar un número de la revista a recoger elementos y perspectivas de este proceso. Probablemente los cambios que se están desarrollando en estos momentos son más profundos que los que se produjeron cuando en 1992 muchas universidades del Estado renovaron sus planes de estudios y diseñaron las entonces nuevas licenciaturas de cuatro años y las diplomaturas de tres años. El cambio es ahora, en nuestra opinión, mucho más profundo y tiene un alcance superior si tenemos en cuenta las razones que se presentan a continuación:

- En primer lugar, responde a un proceso que se está produciendo en toda Europa y que afecta a la totalidad del sistema universitario español, tanto para la formación de grado como para la de postgrado.
- En segundo lugar, las universidades tienen mucha más autonomía para diseñar los nuevos grados: a partir del Real Decreto, publicado en diciembre de 2007, en el que se establecen un conjunto de directrices genéricas, cada universidad tiene libertad para diseñar títulos singulares y para poder asignar la docencia según criterios propios que no vienen marcados.
- En tercer lugar, en el caso de los títulos de Educación, hay que remarcar otras dos novedades. La primera es que las siete diplomaturas de tres años de magisterio actualmente existentes pasan a ser dos grados de cuatro años y tienen, para el conjunto del Estado, directrices específicas (publicadas también en diciembre de 2007) que concretan más el grado y las competencias y objetivos que pretende alcanzar. La segunda es que la Psicopeda-

gogía podrá ser un máster oficial y la Pedagogía y la Educación Social pasan a ser dos grados de cuatro años sin directrices específicas.

- En cuarto lugar, los nuevos títulos han de seguir un proceso de verificación *ex ante* que permitirá crear el registro de títulos oficiales, paso imprescindible para poder programar la oferta de titulaciones oficiales en cada universidad, pero también deberán seguir un proceso *ex post* en que se comprobará, al cabo de un periodo de su implantación, si la calidad expresada en sus respectivos diseños se ha conseguido o no. Las agencias catalana (AQU: Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari Català) y española (ANECA: Agencia Española de Acreditación de la Calidad y Evaluación) tienen en este marco un papel nuclear en un contexto internacional de aseguramiento de la calidad (ENQA: European Network of Quality Agencies).

Este conjunto de cambios se producen en un marco de transformación de la carrera docente universitaria con una nueva legislación universitaria y una nueva configuración de la Administración del Estado y de Cataluña en materia de universidades.

Los cambios son, en suma, de carácter estructural y afectan al conjunto del sistema. Es por ello que parecía oportuno dedicar un monográfico de la revista a tratar algunos de estos aspectos desde distintos puntos de vista.

En este contexto se ha elaborado este monográfico, en el que se recogen aportaciones diversas tanto en su contenido como en la perspectiva que se adopta. El proceso de convergencia supone trabajar de manera más coordinada a partir de un enfoque basado en las competencias en el que el trabajo de los estudiantes pasa a ser el núcleo articulador de toda la acción formativa. La transformación exige crear también, como se ha citado antes, elementos de aseguramiento de la calidad, que pasa a ser otra cuestión clave. El monográfico tiene en cuenta ambos elementos: la transformación y la calidad.

Josep Grifoll (AQU-Catalunya) hace una aproximación a la acreditación y la garantía externa de la calidad de la universidad en el proceso de convergencia hacia el EEES y sitúa al lector en una perspectiva internacional. En relación con la perspectiva internacional, el equipo del profesor Masjuan (UAB) contextualiza el proceso en una universidad en el marco estatal e internacional. El profesor Aurelio Villa (Universidad de Deusto) desarrolla uno de los marcos referenciales clave en este proceso —el aprendizaje basado en las competencias— pero con un giro hacia el desarrollo de la dimensión social, que es un aspecto más novedoso y poco desarrollado. A partir de estas visiones amplias se recogen artículos que van concretando otros aspectos. Así, el artículo de la profesora Cristina Laborda y del profesor Màrius Martínez (UAB) considera los mecanismos de aseguramiento de la calidad en la titulación de Pedagogía, que ha ensayado durante cinco años elementos de coordinación, metodológicos y evaluativos del nuevo marco derivado del proceso de Bolonia. La profesora Lurdes Martínez (UAB) presenta el proceso de transformación de

una asignatura según los planteamientos de Bolonia. Finalmente, buscando herramientas concretas, hemos seleccionado el trabajo de la profesora María Elena Mellado (Universidad Católica de Temuco, Chile), que aporta el desarrollo del portafolio digital como recurso clave en la evaluación de competencias.

Todas las personas que firman las distintas aportaciones están altamente implicadas en estos procesos y permiten aproximarse al EEES a partir de diferentes instituciones. Confiamos en que este abanico de aportaciones ofrezca al lector una visión completa y rica de lo que supone la aproximación al espacio europeo de educación superior a partir de las aportaciones desde el campo de las ciencias de la educación.

Màrius Martínez
Cristina Laborda